

Göç ve Hürriyet*

Chandran Kukathas

Prof. Dr. | Londra Ekonomi Okulu Siyaset Bilimi Bölüm Başkanı

Çeviren: Oğuzhan Yanarışık

Göçü kısıtlamak, ister insanların ülkesinden/bölgesinden ayrılmasını engellemek şeklinde olsun isterse onların bir ülkeye, şehre veya bölgeye girmesini yasaklamak şeklinde olsun, insanların hareket hürriyetini sınırlandırmak anlamına geleceği için aslında genel anlamda hürriyeti kısıtlamaktır. Hareket etmesi engellenen veya yasaklanan bir kişi daha az özgür hale gelir. Göç tartışmalarında bu basit gerçeğe bazen değinilmekle birlikte, nadiren önem atfedilir. Bunun en az iki sebebi var. Birincisi, tartışmalar büyük oranda göçün neticeleri ve özellikle mevcut topluma katılacak olan göçmenlerin çokluğu üzerinden yürütülmektedir. Göçmenlerin istihdam, sosyal hizmetler, kamu altyapısı, ev fiyatları ve o yerin genel durumu üzerindeki etkileri, düşünceleri şekillendiren ana konular olarak ön plana çıkmaktadır. İkinci sebep, insanların yabancıların kayıpları veya uğradıkları zararlarla ilgilenmesinin zor (ve hatta olağandışı) olmasıdır. Bununla birlikte, kendi yurttaşlarını veya kendilerini etkileyebilecek zararlar konusunda kaygı duymalarının ise çok normal olmasıdır. Bu sebepler, insanların göç konusundaki sınırlandırmaların hürriyet üzerindeki etkilerine dikkat etmek için pek de istekli olmamasına yol açıyor.

* 24 Nisan 2013 tarihinde Milli Öğrenci Birliği (NUS) Uluslararası Öğrenci Bölümü Konferansı Açılış Konuşması olarak sunulmuştur, Milton Keynes; *Global Policy Journal*, 25 Ekim 2013. <http://www.globalpolicyjournal.com/blog/25/10/2013/immigration-and-freedom>

Bu talihsiz bir durum. Bu konuşmadaki amacım, göç konusundaki kısıtlamaların sadece göçmenlerin hürriyetlerini azaltmakla kalmayıp, yabancıları sistematik olarak (ve hatta tamamen) dışlayan ülkelerin vatandaşlarının hürriyeti üzerinde de derin tesirleri olduğunu göstermektir. Bir ülkenin kendi vatandaşlarının ve yerleşimcilerinin çeşitli hürriyetlerini inkâr etmeden, bir yabancıнын hareket hürriyetini reddetmesi mümkün değildir. Amacım (aslında her ne kadar öyle yapılması gerektiğini düşünsem de) devletlerin sınırlarını herkese açması gerektiğini göstermeye çalışmak değil. Burada gayem, göç kontrolünün bütün ülkelerin (ve özellikle de hürriyete önem veren demokratik ülkelerin) vatandaşlarının hürriyetleri üzerindeki etkisine dikkat çekmek. Göç kontrolünden kastedilen şey açık: Kontroller. Fakat kontrol edilenler sadece göçmenler değil aynı zamanda vatandaşlar.

Göç kontrolleri hürriyeti nasıl kısıtlar? İlk ve en açık olarak insanların istedikleri kişiler ile bağlantı kurma hürriyetini kısıtlar. İnsanlar birbirleriyle bazısı pratik ve bazısı pratik olmayan çeşitli sebeplerle ilişki kurarlar: İş için, eğitim için, eğlence için, sevgi için, yeni şeyler üretmek için... Çünkü insanlar sosyal varlıklardır. En az bunun kadar önemli olan bir diğer nokta da şu ki insanlar kiminle ilişki kuracakları konusunda seçicidir. Her ne kadar bazen bir barda bir yabancıyla memnuniyetle iletişim başlatsak da genelde kimi işe alacağımız, hangi Facebook arkadaşlık teklifini kabul edeceğimiz, kimin dersine katılacağımız ve kime ders vereceğimiz konusunda seçiciyizdir. Göç kontrolleri, bu temel eğilimi zorlaştırmakta ve hatta imkânsızlaştırmakta. Çünkü sınırın yanlış tarafında olan veya yanlış siyasî kimliğe sahip olan kişilerle irtibat kurmamızı engellemekte.

Bu mesele daha yakın bir incelemeyi hak ediyor. Göç kontrollerinin hürriyetimizi kısıtlamasındaki en belirgin yol, tanışmak veya dinlemek veya izlemek veya işe almak istediğimiz kişilerin ülkeye girişini engellemesi. Eğer potansiyel işçiler sınırı geçemezse, işverenler işgücü ithal edemez. Eğer yabancı kadın ve erkekler devlet tarafından kabul edilmezse, üniversiteler yabancı öğrencileri kabul edemez. Fakat çoğu durumda turist vizesiyle sınırdan geçmek kolay olduğu için esas sorun ülkeye girmek değildir. Asıl problem bu kişiler sınırdan içeri girdikten sonra onlarla ilişki kurma hakkı konusunda yaşanmaktadır. Özel izin olmadan ülkeye giren kişiler işe girme, derse yazılma, ev satın alma, iş kurma veya ders verme haklarına sahip değildir. Onları işe almak, onlara ders vermek, onlara mülk satmak, onların ürünlerini veya hizmetlerini satın almak veya onları dinlemek isteyen insanlar olsa bile bu durum değişmemektedir.

Burada vurgulamak istediğim nokta, göç kontrollerinin insanların birbiriyle iletişime geçmesini engellemesi değil (ki bunu zaten gerçekleştirebilirler), birbirleriyle kabul edilmez addedilen yollarla etkileşim kurmalarının yasaklanmasıdır. Bunun ilişki kurma hürriyeti kaybıyla ilgili iki boyutu var. Birincisi insanların en çok ilişki kurmak istedikleri kişilerle çalışma, ticaret yapma ve bağlanma şansını kaybetmesi. İkinci olarak ise daha az istedikleri kişilerle ilişki kurmaya zorlanmaları (veya en azından bu yönde baskı görmeleri) veya hiç kimseyle ilişki kuramamaları. Bunun bir yük olup olmaması elbette şartlara göre değişir. Bazen en iyi ile ikinci en iyi arasındaki fark çok büyük değildir. Fakat bazen de çok büyüktür.

Mesela yabancı öğrencilerin kabulüyle ilgili gittikçe artan oranda karmaşık, değişken ve kafa karıştırıcı hale gelen yönetmeliklere uyması gereken İngiliz üniversitelerini ele alalım. Bir üniversitenin amacı, araştırma yapmak ve öğretme ve yayın yapma yoluyla bilgiyi yaymaktır. Görevinde başarıya ulaşması büyük oranda kadrosundaki kaliteye, öğrencilerinin yeteneklerine ve başarılı araştırma ve öğrenmeyi teşvik eden bir ortam sunmasına bağlıdır. Üniversitede her sene yeniden oluşturulması gereken yapı çok karmaşıktır. Çünkü bu yapıyı oluşturan kişiler üniversitede birçok farklı rol almaktadır. Akademik kadro üyeleri sadece öğretmen ve araştırmacı görevlerini yerine getirmemektedir. Aynı zamanda yönetici, yeni ekip arkadaşlarının yol göstericisi ve akademik/sosyal sorumlulukları olan danışman pozisyonlarına da sahiptirler. Öğrenciler sadece ders çalışmamaktadır (veya parti yapmamaktadır). Aynı zamanda asistanlar, izleyiciler, denekler, kobay fareleri ve eleştirmenler olarak üniversitenin araştırma misyonunun hayatı bir parçasıdır. Öğrenme süreci başkalarıyla etkileşim halinde güçlendiği ve izole edildiği ölçüde zayıfladığı için, öğrenciler üniversite öğretim çalışmalarına da önemli oranda katkı yapmaktadırlar. Üniversiteler başarılı kurumlar haline gelmek için rekabet halindeki talepler arasında doğru dengeyi kurmaya çalışırlar. Göç kontrollerinin en büyük etkisi üniversiteye kaydolmaları engellenen öğrenciler veya üniversitede işe girmeleri engellenen akademisyenler üzerinde değil, organizasyon ve topluluk olarak karmaşık bir yapıyı yönetmeye çalışan üniversiteler üzerindedir. Göç kontrolleri özgürlüğü kısıtladığı ve birine zarar verdiği oranda, bunun yükünü en ağır şekilde hisseden toplumun kurumları ve müesseseleridir.

Göç kontrollerinin vatandaşlar ve şirketler üzerinde oluşturduğu yüke değinmekte fayda var. Ülkeye giremeyen kişileri işe almaktan mahrum kalmanın yanı sıra, yönetmeliklere uymanın da maliyetleri bulunuyor. Kaynaklar daha üretken aktivitelerden kaydırılarak, kâğıt işlerini yürütmek için ek personel işe almak ve yetiştirmek gerekiyor. Değişen düzenlemelere uyuldu-

ğuna ve kurumun yasaları ihlâl etmediğine emin olmak için, bu personelin de ayrıca gerekli uzmanlığı bulunan kişiler tarafından izlenmesi gerekiyor. Mesela üniversiteler örneğini ele alırsak, öğrencilerin ve akademik kadronun vize şartlarını sağladıklarından emin olmak için izlenmeleri gerekiyor. Aynı zamanda, personelinin takip ettiğinden emin olmak için üniversitelerin de takip edilmesi gerekiyor. Bu durumda yine kaynaklar daha üretken aktivitelerden kaydırılmış, ek finansal yükler meydana gelmiş ve yetenekli uzmanlar en iyi oldukları işi yapmak için daha az vakit ayırabilir duruma düşmüş oluyor.

İşgücüne bağımlılığı az olan şirketlerde bu tip yükler, işgücü yerine sermayenin ikame edilmesi sonucunu doğurur. Bu başlı başına kötü bir şey olmayabilir. Çünkü insanlar makinaların yapamayacağı işleri yapmak için zaman kazanabilsin diye bazı işler makinalara devredilmiş olur. Fakat bu sadece performansı ve üretkenliği arttırmak amacıyla yapılırsa böyledir. İnsanları işe almak çok yük getirdiği için işgücünden kurtulmak amacıyla yapılırsa değil...

Göç kontrolleri genelde bizi ikinci veya üçüncü en iyi seçeneği tercih etmeye zorlar. Elbette işler her zaman istediğimiz gibi gitmez. Göç kontrolleri olmasa bile tercihlerimiz kısıtlanır. Birisini ilk tercih olarak seçmek isteyebiliriz, ama o kişi kendine bizden daha iyi teklif veren başka bir yerde çalışmayı tercih edebilir veya Londra'da yaşamanın masraflı olması gibi bizim kontrolümüz dışındaki bazı sebeplerle bizimle çalışmak istemeyebilir. Fakat bu durum, göç kontrollerinin halihazırda mevcut olan yüklerle ilave yük getirdiği gerçeğini değiştirmemektedir. İnsanların hareket hürriyetine uygulanan kısıtlamalar olmadan bile birbirimizle kuracağımız ilişkileri yönetmek ve çabalarımızı koordine etmek yeterince zor zaten.

İnsanlar ve şirketler üzerine ek yükler getirmesinin yanı sıra, göç kontrolleri insanlar ve kurumlar üzerinde önemli riskler de oluşturuyor. Yönetmeliklere uymanın maliyeti olduğu gibi, uymamanın da maliyeti bulunuyor. Kurallara uymamanın maliyeti, ödenmesi gereken cezalar, ayrıcalık kaybı veya kapatılma gibi yollarla oluşabiliyor. Bu problemin iki boyutu var. En belirgin boyutu, para kaybı ve müşteri kaybı gibi sebeplerle şirketin veya kurumun zayıflaması. Diğer boyutu ise en az onun kadar önemli: İnsanların hukuka uyup uymadıkları konusunda bir endişe ortamında yaşamak zorunda kalmaları. Bu önemsiz bir konu değil. Özgür bir toplumda insanların, canlarından endişe etmeseler bile, hayat şartlarından korkup korkmamaları önemlidir.

Bu beni üzerinde durmak istediğim daha geniş bir noktaya getiriyor. Yukarıda vurguladığım üzere, göç kontrolleri ülkeye girişi engellenen insanlardan daha çok o ülkenin vatandaşları, yerleşimcileri ve yerel kurumları üzerinde oluşturulan kontroller anlamına gelmektedir. Göç kısıtlamaları arttıkça, hem

vatandaşlar hem de yabancılar üzerindeki denetleme ve izleme faaliyetleri de o ölçüde artmaktadır. Her ne kadar önemli bir konu olsa da burada asıl endişe edilen husus artan göç bürokrasisi maliyeti değil. Esas problem, gözetleme altında yaşamak zorunda kalmak.

Belki bu sorun üzerinde bu kadar az duruluyor olmasının sebebi, hayatlarımızı devlet gözetlemesi altında yaşamaya alışmış olmamızdır. Günümüzün modern devletleri, erken-modern Avrupa'nın mutlakiyetçi devletlerini bile şaşırtacak ölçüde üzerimizde kontrol sahibi. Artık her vatandaş devletle doğrudan irtibat halinde. Öyle ki devlet artık her bireyi isim ve numara olarak tespit edebilmekte. Bu durumda insan şöyle düşünebilir: Bir başka kurum daha gözetleme yapsa ne olur ki? Bir başka bürokratik kurumun biraz daha fazla gözetleme yapmasında ne problem olabileceği konusu üzerinde durmakta fayda var.

İlk olarak vatandaşlar üzerinde güç uygulayan daha fazla kurum ve memur olması başlı başına kötü bir şey. Güç her zaman bir ölçüde istismar edilir ve güçlendirilmiş bir gözetleme kurumunun genişlemesi kaçınılmaz olarak vatandaşlar üzerinde bir hâkimiyet kurma aygıtı tesis eder. Çünkü bu durum havaalanlarında pasaport kontrolü yapan görevlilerden vize uzatma kararlarını veren yetkililere kadar her seviyedeki memura keyfî güç verir. İkinci olarak bu sistem gün geçtikçe daha fazla vatandaşı ve kurumu izin isteyen aktör konumuna getirir. Birisini işe almak veya ülkeye getirmek için vatandaşlar kendilerini göç memurlarının önünde küçük düşürür, izin dilekçeleri yazar, misafirlerinin veya işçilerinin iyi niyetli olduğuna dair güvenceler sunar ve genellikle iyi insan olma sözü verir. Dikkatsiz bir söz veya yanlış bir hareketin hemen üzerine atlanıp, o hata ülkeye giriş başvurusunu reddetmek için bahane olarak kullanılabilir. Şirket yöneticileri bu tip hata ihtimallerini minimize etmek için bakanlarla ve üst düzey bürokratlarla aralarını sıcak tutmaya çalışırlar. Böylelikle şirketlerinin karşılaşacağı problemlerde ayrıcalıklı olmasa bile düzgün muameleyle karşılaşmasını veya en azından daha anlayışlı bir yaklaşımla dinlenmesini sağlamaya çalışırlar. Üçüncü olarak, bu durum göç bürokrasisinin taleplerini karşılamaya gücü yetmeyen insan ve şirketleri, göç kurallarını esnetme konusunda becerikli kişilerle düşüp kalkmaya zorlar. Bazı insanları suçlularla işbirliği yapmaya ve hatta bazen bizzat suç işlemeye teşvik eder.

Genel olarak burada vurgulanan nokta şudur ki göç kontrolleri toplumun ve kamu hayatının yozlaşmasına katkı yapar. Amacı bu olmasa bile, neticesi bu olmaktadır.

Şimdi elbette her ne kadar riskleri olsa da bu hikâyenin farklı bir tarafı daha olduğu iddia edilebilir. Bize sürekli göçler rayından çıktığı için göç kontrollerinin gerekli olduğu söylenmekte. Bu da vatandaşlar üzerinde daha fazla kontrol sahibi olmayı gerektirmemektedir. Belki de göç aslında en az hürriyet kadar önemli olan başka faydaları elde etmek için ödenmesi gereken bir maliyettir yalnızca.

Göç kontrollerini savunanlar tarafından sıklıkla dile getirilen iki ana argüman var – biri ekonomik diğeri ise kültürel veya milliyetçi. Millî ve kültürel argüman kadar tatmin edici olmadığı için önce kısaca ekonomik argümanı değerlendirelim.

İki sebeple göçün ekonomik bir yük olduğu düşünülmemekte. Birincisi vatandaşların elinden iş imkânlarını aldığı için göçün işsizliği arttırması. İkincisi de göçün genel olarak kamu hizmetleri ve altyapı üzerinde baskı oluşturması. Bu iki argümanın hiçbiri ikna edici değil. Her ne kadar ekonomistler göçün işsizlik üzerindeki etkisini tartışmışlarsa da bu etkinin marjinal (ya çok az olumlu ya da çok az olumsuz) olduğu yönünde görüş birliği bulunmakta. Nüfustaki artışın daha az iş imkânı demek olmadığını anlamak için ekonometri bilmeye gerek yok. İş imkânları birileri mal ve hizmet sunduğunda ve birileri bunları talep ettiğinde oluşur. Daha fazla insan daha çok talep ve daha çok arz demektir. İnsanların alışverişini zorlaştırmadığımız müddetçe bir denge sağlanacaktır. İşsizliğin kendi sebepleri var ve nüfus artışı bunlardan biri değil. Aksi takdirde bebek ithalatına çöktan son vermiş olurduk.

Daha büyük nüfus, kamu hizmetleri üzerinde baskı oluşturmaz. Fakat burada sorulması gereken soru problemin bu hizmetleri sunanlarda mı yoksa bu hizmetleri alanlarda mı olduğudur. Siz hiç hayatınızda akli başında bir şirketin çok fazla müşteriye sahip olmaktan şikâyet ettiğini duydunuz mu? Böyle bir şikâyette bulunan şirket mutlaka kötü yönetiliyordur. Tesco veya Costa Coffee hiçbir zaman çok fazla göçmenden şikâyet etmezler. Halbuki bu göçmenler bu şirketlerin manav ürünlerinin ve kapuçinolarının tükenmesine sebep olurlar. Yani aslında bu argüman, hükümetlerin sorumluluklarını savsaklamalarını örtmek için kullanılan bir mazerettir.

Göç kontrollerini savunanların kullandığı daha zorlu argüman ise milliyetçi ve kültürel temelleri olanı. Buradaki ana düşünceye göre eğer göç akışı düzenlenmez ve kısıtlanmazsa, milletin kültürel bütünlüğü tehdit altında kalacaktır. Göçmenler değişim getirecektir ve çok sayıda oldukları için nüfus yapısını değiştireceklerdir. Ayrıca yerel ve ulusal çevreyi dönüştüreceklerdir. Bunu reddetmek mümkün değil. Göç Avustralya'yı bir siyahlar ülkesinden beyazlar ülkesine dönüştürdü; Malezya'yı bir Malay ülkesinden bir

Hint-Çinli-Malay ülkesine dönüştürdü, Galler'i Galce konuşulan bir ülkeden İngilizce hâkimiyetindeki bir ülkeye dönüştürdü.

Burada sorulması gereken esas soru şu: Değişime neden direnilmelidir - özellikle de bu değişim silahlı işgalle değil de özgür hareket neticesinde oluşan bir barışçıl yerleşimle gelmişse? Şimdi sorun belki ev sahibi ülkedeki insanlar bunu dilemediği için oluşabilir. Fakat gerçekten de durum böyle mi? Açıkçası toplumun tercihlerini kavramak o kadar da kolay değil. İnsanların tercihleri değişkenlik gösterir. Bazıları aynı kalmak isterken, bazıları değişimi isteyebilir. Aynı kalmak isteyenlerin tercihi diğerlerinden daha fazla ağırlığa mı sahiptir? Hatta herhangi bir ağırlığa sahip midir? Neden onların tercihlerine imtiyaz tanınmaması gerektiğine dair sebepleri sunmama izin verin.

Birincisi, hiçbir grup tercihleri daha değerli olduğu gerekçesiyle ayrıcalıklı bir konumda olmamalıdır.

İkincisi, özgür bir toplumda başkalarının nasıl yaşaması gerektiğine dair tercihlere genel olarak az ağırlık verilmelidir.

Üçüncüsü, işlerin aynı kalması tercihi, insanların aykırılık göstermeden genel eğilime uyumlu hareket etmeleri baskısını beraberinde getirecektir. Özgürlüklere değer veren bir toplumda insanları uyumlu hale getirme dürtüsüne karşı direnilmelidir.

Dördüncüsü, değişim asıl kural olduğundan, işleri aynı tutmanın ve değişimi engellemenin önemli zorlukları vardır. Toplumun dönüşümünü engellemek ancak bireysel özgürlüklere ciddi müdahaleler yapılmasıyla mümkün olabilecektir, ki buna karşı da direnmek gerekir.

Millete veya ülkeye bir bütün olarak bakıldığında gelenekleri, yöntemleri ve yaşam şekillerini muhafaza etmek çok tartışmalı bir konudur. Çünkü bu topluluklar ve gelenekler hayaldir ve farklı kişiler tarafından çok farklı şekillerde hayal edilir. Toplum, kültür veya gelenekle ilgili bir yorumu diğerlerinden üstün tutmanın manası şudur: Toplumun her üyesinin anlayışına uyması muhtemel olmayan bir yorumu seçmek.

Göç kontrollerini savunanların aslında istedikleri şey göçü değil toplumu kontrol altına almaktır. Eğer özgür topluma değer veriyorsak, göç kontrollerine karşı çıkmalıyız. Çünkü genelde toplumun tümü üzerinde, özelde ise kendi hayatımız üzerinde daha fazla kontrole sahip olma gayretlerine karşı direnmeliyiz.